

PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖS KONTROLĖS IR AUDITO TARNYBA

AUDITO ATASKAITA

**PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖS VALDOMŲ BENDROVIŲ 2018-2020 METŲ
FINANSINIŲ RODIKLIŲ VERTINIMAS**

2021-12-27 Nr. AT-6

Pakruojis

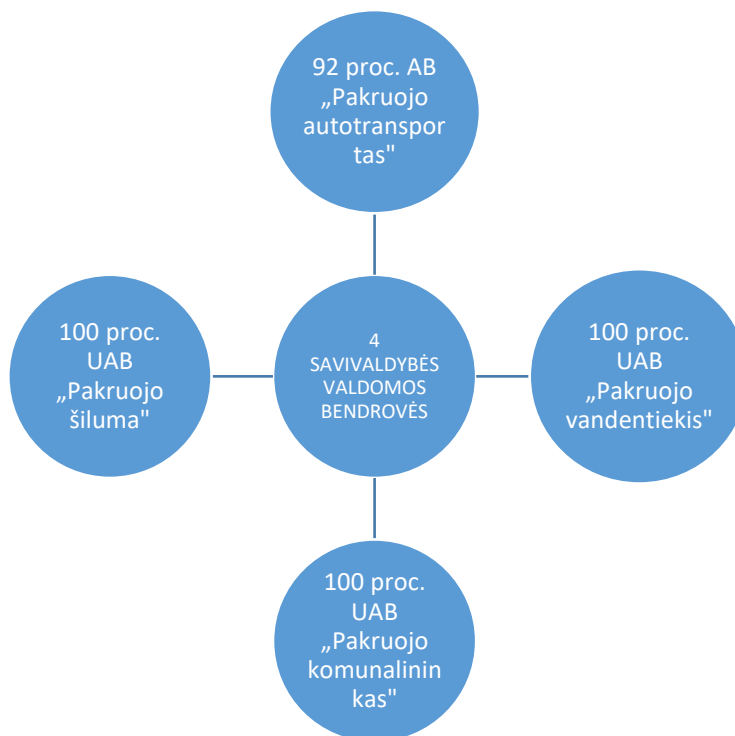
Auditą atliko:
Savivaldybės kontrolierė Irena Urmonienė
Kontrolieriaus pavaduotoja Daiva Čepulionienė

Su audito ataskaita galima susipažinti
Pakruojo rajono savivaldybės interneto puslapyje
www.pakruojis.lt

TURINYS

TURINYS.....	2
PAGRINDINIAI FAKTAI.....	3
SANTRAUKA	4
ĮŽANGA.....	7
AUDITO REZULTATAI.....	8
1. AR YRA RIZIKA DĖL BENDROVIŲ VEIKLOS NESTABILUMO.....	8
1.1 Bendrovių pelningumo rodikliai	8
1.2 Bendrovių mokumo rodikliai	12
1.3 Bendrovių apyvartumo rodikliai	14
1.4 Bendrovių veiklos efektyvumo rodikliai.....	18
1.5 Bendrovių finansinio stabilumo tyrimas	20
REKOMENDACIJOS ĮGYVENDINIMO PLANAS	23
PRIEDAI	24
1 priedas.....	24
2 priedas.....	25

PAGRINDINIAI FAKTAI

2018-2020 m. dvi bendrovės: „Pakruojis autotransportas“ ir „Pakruojis vandentiekis“ gavo grynąjį pelną

2018-2020 m. dvi bendrovės: „Pakruojis šiluma“ ir „Pakruojis komunalininkas“ patyrė grynąjį nuostolį

Didelė bendrovių „Pakruojis šiluma“ ir „Pakruojis komunalininkas“ bankroto tikimybė

SANTRAUKA

Audito svarba

Savivaldybės valdoma bendrovė – akcinė bendrovė ir (ar) uždaroji akcinė bendrovė, kurių vienai ar kelioms savivaldybėms nuosavybės teise priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip ½ balsų visuotiniame akcininkų susirinkime¹.

Pakruojo rajono savivaldybei nuosavybės teise daugiau kaip 50 proc. priklauso: AB „Pakruojo autotransportas“, UAB „Pakruojo vandentiekis“, UAB „Pakruojo komunalininkas“, UAB „Pakruojo šiluma“. Savivaldybės valdomų bendrovių veikla iš esmės yra susijusi su paslaugų savivaldybės gyventojams bei savivaldybėje veikiančioms įmonėms teikimu: pagrindinė UAB „Pakruojo šiluma“ veiklos sritis – garo ir karšto vandens tiekimas; UAB „Pakruojo vandentiekis“ pagrindinė veikla – geriamojo vandens tiekimas, nuotekų tvarkymas; UAB „Pakruojo komunalininkas“ pagrindinė veikla – atliekų surinkimas, tvarkymas ir šalinimas, medžiagų atgavimas; AB „Pakruojo autotransportas“ pagrindinė veikla – keleivių pervežimas reguliaraus susisiekimo maršrutais ir pagal individualius užsakymus.

Savivaldybės bendrovių mokami dividendai yra savivaldybės biudžeto pajamų dalis. Pakruojo rajono savivaldybė nėra gavusi dividendų iš valdomų bendrovių. Taigi, organizuojant bendrovių veiklą, svarbu užtikrinti ne tik nuolatinį paslaugų teikimą, bet ir siekti, kad bendrovių veikla ir jos rezultatai neštų naudą savivaldybės bendruomenei.

Informacija apie Pakruojo rajono savivaldybės valdomas bendroves pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė

Informacija apie Pakruojo rajono savivaldybės valdomas bendroves

Bendrovės pavadinimas	Savivaldybei nuosavybės teise priklausančios akcijos, proc.	Įstatinis kapitalas 2020 m. gruodžio 31 d., tūkst. Eur ²	Grynojo pelno (nuostolių) suma 2018-2020 m., tūkst. Eur ³	Nepaskirstytas pelnas (nuostoliai) 2020 m. gruodžio 31 d., tūkst. Eur	Savivaldybės biudžetui 2018-2020 m. pervestų dividendų suma, tūkst. Eur ⁴
AB „Pakruojo autotransportas“	92	253,35	43,9	(31,3)	0
UAB „Pakruojo vandentiekis“	100	3589,5	129,8	136,5	0
UAB „Pakruojo komunalininkas“	100	542,1	(4)	(291,3)	0
UAB „Pakruojo šiluma“	100	804,9	(30,5)	(82,2)	0

¹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo 1998-05-12 įstatymas Nr. VIII-729 (su vėlesniais pakeitimais) 2 str. 5 d.;

² Bendrovių balansų 2020 m. gruodžio 31 d. duomenimis;

³ Bendrovių pelno (nuostolių) ataskaitų 2018 m. gruodžio 31 d., 2019 m. gruodžio 31 d., 2020 m. gruodžio 31 d. duomenimis;

⁴ Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Finansų skyriaus apskaitos duomenimis;

Bendrovių veiklos tikslai nustatyti jų įstatuose:

- UAB „Pakruojo šiluma“ – užtikrinti šilumos vartotojų aprūpinimą centralizuotai tiekiamą šilumą, karštu vandeniu, garantuoti tiekiamos energijos kokybę pagal galiojančius norminius dokumentus bei jos tiekimo nepertraukiamumą, energijos objektų statybą, plėtimą ir modernizaciją, saugų jų eksploatavimą, racionaliai naudoti bendrovės turtą bei kitus išteklius, siekti dirbti rentabiliai, kad būtų patenkinti akcininko turtingiausi interesai.
- UAB „Pakruojo vandentiekis“ – tenkinti gyventojų, įmonių ir organizacijų poreikį tiekiant geriamąjį vandenį, tvarkant nuotekas bei teikiant kitas paslaugas.
- UAB „Pakruojo komunalininkas“ – veiklos organizavimas ir vykdymas siekiant gauti pajamų ir pelno, tenkinant akcininkų turtingiausius interesus.
- AB „Pakruojo autotransportas“ – akcininkų turto vertės didinimas ir bendrovės veiklos plėtra.

Pakruojo rajono savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba, suprasdama bendrovių pagrindinių veiklos tikslų įgyvendinimo svarbą 2021 metais nusprendė atlikti savivaldybės valdomų bendrovių finansinių rodiklių vertinimą.

Audito tikslas ir apimtis

Auditą atlikome, numatę tikslą – įvertinti Pakruojo rajono savivaldybės valdomų bendrovių veiklos efektyvumą. Siekdami tai įvertinti, analizavome šiuos bendrovių finansinius santykinus rodiklius:

- pelningumo;
- mokumo;
- apyvartumo;
- veiklos efektyvumo;
- bankroto tikimybės.

Audituojami subjektai:

- UAB „Pakruojo šiluma“, įmonės kodas 167909640, buveinės adresas: Saulėtekio g. 34, Pakruojis;
- UAB „Pakruojo vandentiekis“, įmonės kodas 167922698, buveinės adresas: Pramonės g. 1, Pakruojis;
- UAB „Pakruojo komunalininkas“, įmonės kodas 167904337, buveinės adresas: Ryto g. 10, Pakruojis;
- AB „Pakruojo autotransportas“, įmonės kodas 167900463, buveinės adresas: Statybininkų g. 9, Pakruojis.

Audituojamas laikotarpis 2018–2020 metai.

Audito metu susipažinome ir išanalizavome viešai paskelbtų finansinių ataskaitų duomenis. Bendrovių finansinės ataskaitos buvo audituotos nepriklausomų auditorių.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁵ ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“.

Pagrindiniai audito rezultatai

Visos bendrovės teikia gyventojams būtinas paslaugas, už kurias gyventojai privalo mokėti jiems nustatytą kainą, todėl bendrovės šiuo požiūriu yra apsaugotos. Tačiau bendrovių veiklos vertinimo santykinų rodiklių analizė parodė, kad finansiniai rodikliai nerodo visiškai stabilios bendrovių finansinės padėties. O bendrovėse „Pakruojo komunalininkas“ ir „Pakruojo šiluma“ rodikliai turėtų būti ypač analizuojami ir stebimi, nes šių bendrovių bankroto tikimybė yra didelė. Tačiau nepelninga veikla dar nereiškia, kad bendrovės bankrutuos, tai gali būti perspėjimas apie mokumo problemų atsiradimą artimoje ateityje.

Rekomendacijos

Atsižvelgdami į audito ataskaitoje nurodytus dalykus, rekomenduojame:

Pakruojo rajono savivaldybės administracijai:

1. Siekiant užtikrinti efektyvų ir rezultatyvų savivaldybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimą valdomose bendrovėse, atsižvelgti į finansinių rodiklių vertinimą.

Ataskaitoje pateiktos rekomendacijos įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijos įgyvendinimo planas“.

⁵ Valstybinio audito reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. V-26 (su vėlesniais pakeitimais);

IŽANGA

Pakruojo rajono savivaldybės strateginiame 2014-2020 metų plėtros plane⁶ nurodyta, kad vienas iš savivaldybės plėtros prioritetų – ekonomikos augimui palanki aplinka. Šio prioriteto tikslams ir uždaviniams pasiekti yra numatytos atitinkamos priemonės, kurias vykdo / vykdys ir savivaldybės valdomos bendrovės (žr. 2 lentelę).

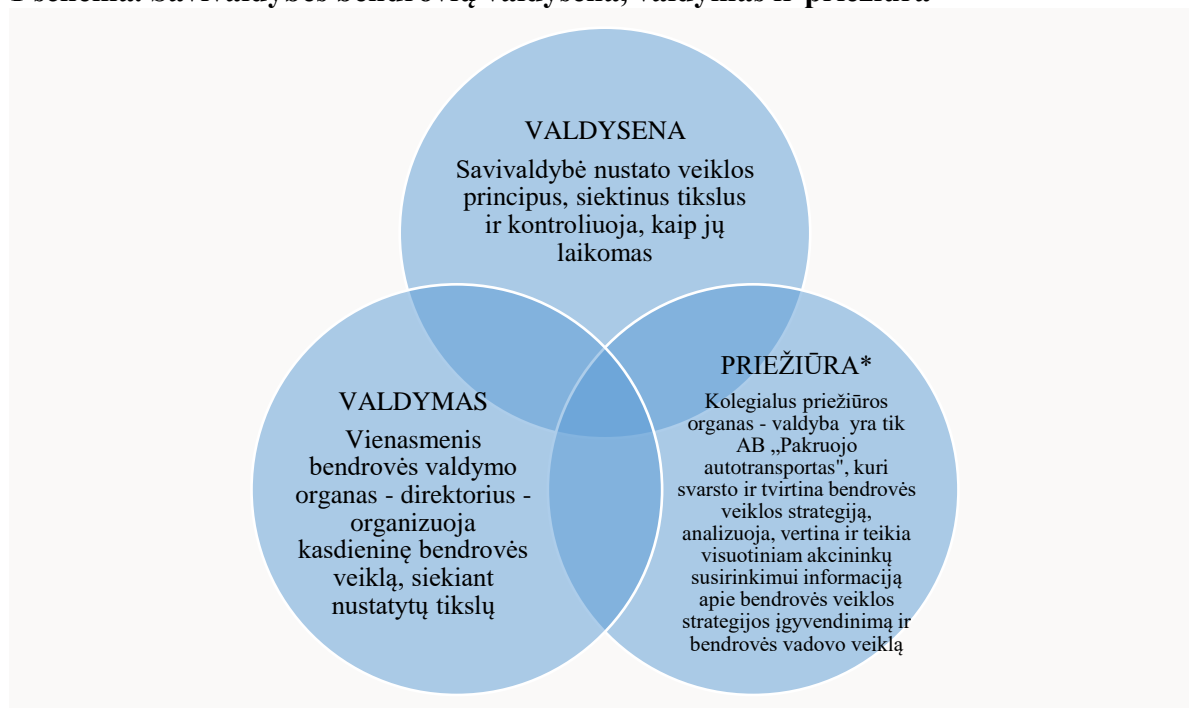
2 lentelė

Priemonės, kurias vykdo / vykdys savivaldybės valdomos bendrovės

Priemonės pavadinimas	Priemonę vykdanți / dalyvaujanti vykdyje bendrovė
<i>Tikslas — modernios rajono infrastruktūros plėtra</i>	
Šilumos energijos gamybos proceso modernizavimas ir optimizavimas Pakruojo rajono savivaldybės teritorijoje	UAB „Pakruojo šiluma“
Vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra Pakruojo rajone (Pakruojyje, Klovainiuose, Sigutėnuose, Linkuvoje)	UAB „Pakruojo vandentiekis“
Vandens tiekimo ir nuotekų sistemos infrastruktūros atnaujinimas bei plėtra Pakruojo rajono savivaldybės teritorijoje	UAB „Pakruojo vandentiekis“
Pakruojo rajono transporto priemonių parko atnaujinimas	AB „Pakruojo autotransportas“

Šaltinis – Pakruojo rajono savivaldybės 2014-2020 metų strateginis plėtros planas

Tam, kad savivaldybės valdomų bendrovių veikla būtų neatsiejama savivaldybės plėtros dalis, labai svarbūs yra bendrovių valdysenos principai bei kasdienės veiklos, siekiant nustatytų tikslų, organizavimas. Šioje sistemoje neatsiejamai dalyvauja savivaldybės institucijos bei bendrovių valdymo ir priežiūros organai (žr. 1 schemą).

1 schema. Savivaldybės bendrovių valdysena, valdymas ir priežiūra

* Nustatyta⁷, kad iki 2019 m. gegužės 1 d. savivaldybės valdomose įmonėse turi būti sudaryti kolegialūs organai.

⁶ Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2014-04-24 sprendimas Nr. T-166 „Dėl Pakruojo rajono savivaldybės 2014–2020 metų strateginio plėtros plano patvirtinimo“ (su vėlesniais pakeitimais);

⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019-01-23 nutarimas Nr. 47 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 567 „Dėl Savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo savivaldybių valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“;

AUDITO REZULTATAI

1. AR YRA RIZIKA DĖL BENDROVIŲ VEIKLOS NESTABILUMO

Audito metu buvo įvertinti atskirai kiekvienos audituotos bendrovės: UAB „Pakruojo šiluma“, UAB „Pakruojo vandentiekis“, UAB „Pakruojo komunalininkas“, AB „Pakruojo autotransportas“ finansiniai rezultatai.

Vertinimo laikotarpiu ne visos bendrovės dirbo pelningai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Bendrovių grynojo pelno (nuostolių) kaita 2016–2018 metais

tūkst. Eur

Bendrovės pavadinimas	Metai		
	2018	2019	2020
AB „Pakruojo autotransportas“	(8,4)	26,1	26,2
UAB „Pakruojo vandentiekis“	65,6	29,9	34,3
UAB „Pakruojo komunalininkas“	2,1	(18,7)	12,6
UAB „Pakruojo šiluma“	1,1	(9,4)	(22,3)

Šaltinis — bendrovių 2018-2020 metų pelno (nuostolių) ataskaitų duomenys

Absolūtus pelno rodiklis neparodo įmonės veiklos efektyvumo. Kelios įmonės, gaudamos pelną, gali būti labai skirtingos vertinant jas finansinės, investicinės, gamybinės ar komercinės veiklos požiūriu. Todėl, norėdami palyginti įmonių veiklos efektyvumą, skaičiuojame įvairius rodiklius, kurie apibūdina įmonės mokumą, pelningumą, apyvartumą, veiklos efektyvumą.

Toliau ataskaitoje pateikiama informacija apie bendrovių veiklos vertinimo santykinius rodiklius, kurie apskaičiuoti, naudojant 2018 metų, 2019 metų ir 2020 metų bendrovių finansinių atskaitomybių duomenis.

1.1 Bendrovių pelningumo rodikliai

Nustatyti, ar įmonių veikla yra sėkminga ir kaip įmonės įgyvendina pelno siekio tikslą, padeda pelningumo (grąžos) rodikliai, apskaičiuoti pelną palyginant su įvairiais įmonės veiklos elementais – pajamomis, turtu, nuosavu kapitalu. Šie rodikliai parodo, ar efektyviai uždirbamas pelnas, ar įmonės priima gerus investicinius bei finansinius sprendimus, ar vadovybė efektyviai naudoja jai patikėtas lėšas. Pelningumą reikėtų apibūdinti kaip pelno (bendrojo, grynojo) ir tam tikro įmonės veiklos rodiklio santykį. Ypač glaudus pelno ir pardavimo pajamų, turto ir kapitalo ryšys. Atsižvelgiant į šį ryšį, apskaičiuotos pardavimo, turto ir kapitalo pelningumo rodiklių grupės. Didesnė pelningumo rodiklio reikšmė rodo efektyvesnę, pelningesnę įmonės veiklą.

Bendrasis pardavimo pelningumo rodiklis parodo pardavimų ribinį pelningumą, t. y. kaip efektyviai įmonė dirbtų, jeigu neturėtų administracinių valdymo išlaidų. Bendrasis pardavimo pelningumo rodiklis geras, jei svyruoja tarp 15 ir 35 proc. Didelę įtaką šiam dydžiui daro įmonės veiklos sritis.

Grynasis pardavimo pelningumas parodo tikrąjį pardavimų pelningumą, įvertinus visas pajamas ir išlaidas, t. y. kiek grynojo pelno tenka kiekvienam pardavimų eurui arba kiek kiekvienam pardavimų eurui pirkėjai sumoka virš parduotųjų prekių savikainos ir visų kitų išlaidų⁸. Tai galutinio įmonės pelno dydžio įvertinimas, kuris apima visas įmonės veiklos pajamas ir sąnaudas ir parodo galutinį įmonės veiklos efektyvumą. Išsivysčiusios rinkos sąlygomis įmonės pelningumas geras, jei grynojo pelningumo rodiklio reikšmė svyruoja tarp 10 ir 25 proc.

Bendrojo ir grynojo pardavimo pelningumo rodiklių ryšį geriausiai rodo jų skirtumas. Kuo šių rodiklių skirtumas didesnis, tuo didesnės pardavimo, bendros ir administracinės, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos.

Nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis (arba nuosavo kapitalo grąža) – savininkų investicijų panaudojimo efektyvumo matas, parodantis, kiek vienam kapitalo eurui tenka grynojo pelno, t. y. kokia savininkų investuotų lėšų dalis grįžta kaip grynasis pelnas ir padeda spręsti, kaip efektyviai panaudojamos savininkų lėšos. Priklausomai nuo šalies ekonominės ir finansinės būklės laikoma, kad 10 proc. ir didesnis nuosavo kapitalo pelningumas nėra blogas, o 15 proc. – geras. Krizės metu 5 proc. nuosavo kapitalo pelningumo dydis gali būti laikomas geru.

Turto grynasis pelningumo rodiklis (arba turto grąža) rodo sugebėjimą pelningiau naudoti visą turta, rodo, kiek kiekvienas euras, įdėtas į įmonės turta, uždirba grynojo pelno. Aukštesnė rodiklio reikšmė parodo efektyvesnę turto naudojimą. Vertinant šio koeficiento reikšmes vyrauja nuomonė, kad žemesnis nei 5 proc. ar 8 proc. turto pelningumas nėra tinkamas. Tačiau tai priklauso nuo veiklos šakų, kurias vysto įmonė. Tačiau tam tikrose veiklos šakose (ypač susijusiose su ženkliu kapitalo poreikiu) šis rodiklis gali siekti 1,5 proc. ir toks gali būti laikomas priimtiniu.

Bendrovių pelningumo rodiklių kaita ir palyginimas su šių rodiklių ribomis pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

Pelningumo rodikliai 2018-2020 metais

Bendrovė / rodiklis	Rodiklio apibūdinimas	Metai		
		2018	2019	2020
AB „Pakruojo autotransportas“				
bendrasis pardavimų pelningumo rodiklis (BP), proc. = <i>bendrasis pelnas</i> (pard. pajamos - pard. savikaina)/ <i>pard. pajamos</i> *100	Geras, jei svyruoja tarp 15 ir 35 proc.	45,3	27,3	55,8
grynasis pardavimų pelningumo	Geras, jei svyruoja tarp 10 ir	-0,03	0,12	0,20

⁸ Prof. Jonas Mackevičius. Audito teorija ir praktika, 1999;

rodiklis (GP), proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	25 proc.			
bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas = $(BP - GP)$	Kuo skirtumas didesnis, tuo didesnės pardavimo, bendros ir administracinės, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos	45,4	27,1	55,6
nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{nuosavas kapitalas}} * 100$	<10 proc. blogas; >15 proc. geras	-3,0	10,4	7,5
turto grynas pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{turtas}} * 100$	Blogai, jei <0, 10 proc. - geras, 25 proc. – labai geras	-1,5	5,4	4,7
UAB „Pakruojo vandentiekis“				
bendrasis pardavimų pelningumo rodiklis (BP), proc. = $\frac{\text{bendrasis pelnas (pard. pajamos - pard. savikaina)}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, jei svyruoja tarp 15 ir 35 proc.	36,3	30,5	29,9
grynasis pardavimų pelningumo rodiklis (GP), proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, jei svyruoja tarp 10 ir 25 proc.	0,08	0,03	0,04
bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas = $(BP - GP)$	Kuo skirtumas didesnis, tuo didesnės pardavimo, bendros ir administracinės, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos	36,2	30,5	29,8
nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{nuosavas kapitalas}} * 100$	<10 proc. blogas; >15 proc. geras	1,8	0,8	0,9
turto grynas pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{turtas}} * 100$	Blogai, jei <0, 10 proc. - geras, 25 proc. – labai geras	0,5	0,2	0,2
UAB „Pakruojo komunalininkas“				
bendrasis pardavimų pelningumo rodiklis (BP), proc. = $\frac{\text{bendrasis pelnas (pard. pajamos - pard. savikaina)}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, jei svyruoja tarp 15 ir 35 proc.	24,5	22,5	25,7
grynasis pardavimų pelningumo rodiklis (GP), proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, jei svyruoja tarp 10 ir 25 proc.	-3,74	-4,75	1,18
bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas = $(BP - GP)$	Kuo skirtumas didesnis, tuo didesnės pardavimo, bendros ir administracinės, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos	28,2	27,2	24,5
nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{nuosavas kapitalas}} * 100$	<10 proc. blogas; >15 proc. geras	-5,5	-8,6	2,2
turto grynas pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{turtas}} * 100$	Blogai, jei <0, 10 proc. - geras, 25 proc. – labai geras	-2,4	-4,2	0,9
UAB „Pakruojo šiluma“				
bendrasis pardavimų pelningumo rodiklis (BP), proc. = $\frac{\text{bendrasis pelnas (pard. pajamos - pard. savikaina)}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, jei svyruoja tarp 15 ir 35 proc.	12,4	11,8	10,6
grynasis pardavimų pelningumo rodiklis (GP), proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, jei svyruoja tarp 10 ir 25 proc.	0,12	-1,07	-2,55
bendrojo ir grynojo pardavimų	Kuo skirtumas didesnis, tuo	12,3	12,8	13,2

pelningumo rodiklių skirtumas = $(BP - GP)$	didesnės pardavimo, bendros ir administracinės, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos			
nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{nuosavas kapitalas}} * 100$	<10 proc. blogas; >15 proc. geras	0,1	-1,3	-3,1
turto grynasis pelningumo rodiklis, proc. = $\frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{turtas}} * 100$	Blogai, jei <0, 10 proc. - geras, 25 proc. – labai geras	0,03	-0,3	-0,8

Kaip matyti pagal lentelėje pateiktus duomenis:

- AB „Pakruojo autotransportas“ grynasis pardavimų pelningumo rodiklis blogas – 2020 m. tik 1 centas grynojo pelno tenka penkiems pardavimų eurams. Didelis bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas rodo, kad bendrovės bendros ir administracinės išlaidos, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos yra didelės. Kiekvienas bendrovės nuosavo kapitalo euras 2020 m. atnešė 8 centus grynojo pelno; o kiekvienas bendrovės turto euras 2019 m., 2020 m. atnešė 5 centus grynojo pelno. Žemi nuosavo kapitalo ir turto grynojo pelningumo rodikliai rodo bendrovės neefektyviai naudojamas nuosavas lėšas bei turtą.
- UAB „Pakruojo vandentiekis“ grynasis pardavimų pelningumo rodiklis blogas – 2020 m. tik 1 centas grynojo pelno tenka dvidešimt penkiems pardavimų eurams. Didelis bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas rodo, kad bendrovės pardavimo, bendros ir administracinės išlaidos yra didelės. Kiekvienas bendrovės nuosavo kapitalo euras 2019 m., 2020 m. atnešė tik 1 centą grynojo pelno; o penki bendrovės turto eurai 2019 m., 2020 m. atnešė tik 1 centą grynojo pelno. Žemi nuosavo kapitalo ir turto grynojo pelningumo rodikliai rodo bendrovės neefektyviai naudojamas nuosavas lėšas bei turtą.
- UAB „Pakruojo komunalininkas“ grynasis pardavimų pelningumo rodiklis blogas — 2020 m. tik 1 centas grynojo pelno tenka kiekvienam pardavimų eurui. Didelis bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas rodo, kad bendrovės bendros ir administracinės išlaidos, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos yra didelės. Bendrovė 2018 m. ir 2019 m. dirbo nuostolingai, o kiekvienas bendrovės nuosavo kapitalo euras 2020 m. atnešė tik 2 centus grynojo pelno; o kiekvienas bendrovės turto euras 2020 m. atnešė vos 1 centą grynojo pelno. Žemi nuosavo kapitalo ir turto grynojo pelningumo rodikliai rodo bendrovės neefektyviai naudojamas nuosavas lėšas bei turtą.
- UAB „Pakruojo šiluma“ pardavimų pelningumo rodikliai blogi. Jie kasmet mažėja. Didelis bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodiklių skirtumas rodo, kad bendrovės bendros ir administracinės išlaidos, palūkanų ir kitos panašios sąnaudos

yra didelės. Bendrovė 2019 m. ir 2020 m. dirbo nuostolingai, ir tik dešimt bendrovės nuosavo kapitalo eurų 2018 m. atnešė 1 centą grynojo pelno; ir tik trisdešimt trys bendrovės turto eurai 2018 m. atnešė vos 1 centą grynojo pelno. Žemi nuosavo kapitalo ir turto grynojo pelningumo rodikliai rodo bendrovės neefektyviai naudojamas nuosavas lėšas bei turta.

- Visų bendrovių ypač maži grynojo pardavimo pelningumo rodikliai. Galima daryti išvadą, kad yra mažas šių ekonominių veiklų konkurencingumas, nes bendrovės, turėdamos mažus grynojo pardavimo pelningumo rodiklius ir net nuostolį, galėjo tęsti savo veiklą.

1.2 Bendrovių mokumo rodikliai

Įmonių sugebėjimas pasiekti gerų rezultatų ir kuo ilgiau išsilaikyti konkurencingoje verslo rinkoje labai priklauso ne tik nuo pardavimo pelningumo, bet ir nuo mokumo rodiklių, kurių stebėjimas ir vertinimas gali leisti įmonei priimti teisingus sprendimus. Mokumas yra įmonės gebėjimas nustatytais terminais vykdyti visus įsipareigojimus.

Įmonės mokumo įvertinimui, skaičiuojamas *bendrojo trumpalaikio mokumo rodiklis*, kuris parodo, kiek kartų trumpalaikis turtas didesnis už trumpalaikius įsipareigojimus, t. y. jis įvertina įmonės sugebėjimą savo trumpalaikiu turtu padengti trumpalaikius įsipareigojimus bei padeda prognozuoti įmonės mokumo būklę artimiausiu metu. Šio rodiklio saugumo ribos 1,2 –2, jei rodiklis <1,2 – nepatenkinamas, jei >2 – labai geras. *Greitojo trumpalaikio mokumo rodiklis* yra mokumo matas, galintis tiksliau įvertinti trumpalaikį įmonės mokumą, nes apskaičiuojant šį rodiklį atsargos nėra įtraukiamos. Šio rodiklio saugumo riba 1, jei rodiklis <1 – blogas, jei >1,5 – labai geras⁹. Labai svarbu nustatyti *bendrojo ir greitojo trumpalaikio mokumo rodiklių skirtumą*. Optimali padėtis yra tokia, kai šių rodiklių skirtumas yra nedidelis.

Bendrasis skolos rodiklis rodo, kokia dalis skolintų lėšų panaudojama formuojant įmonės turta. Rodiklio reikšmė virš 70 proc. yra bloga, o kuomet ji neviršija 50 proc. – gera, įmonės mokumas labai geras, jei *bendra skola* sudaro iki 30 proc.

Ilgalaikių skolų rodiklis rodo, kiek ilgalaikių įsiskolinimų tenka vienam turto eurui ir naudojamas įmonės skolos susidarymo įvertinimui, rodantis kiek prarastume turto, jei sumokėtume visus įsiskolinimus. *Ilgalaikių skolų rodiklis* parodo įmonės sugebėjimą atsiskaityti už ilgalaikius įsipareigojimus numatytais terminais. Kuo šie rodikliai aukštesni, tuo labiau įmonių veikla finansuojama skolintomis lėšomis, tuo didesnė finansinė rizika. Šių rodiklių reikšmės priklauso tiek nuo įmonės būdingo veiklos ciklo, skolų tiekėjams ir kitų mokėtinų sumų atidėjimų bei apmokėjimo laikotarpių, tiek nuo įmonių skolinimosi politikos.

Bendrovių mokumo rodiklių kaita ir palyginimas su šių rodiklių ribomis pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Mokumo rodiklių kaita 2018-2020 metais

Bendrovė / rodiklis	Rodiklio apibūdinimas	Metai		
		2018	2019	2020
AB „Pakruojo autotransportas“				
bendrojo trumpalaikio mokumo rodiklis (BM), kartais = <i>trump. turtas / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo ribos nuo 1,2 iki 2 kartų; <1,2 – nepatenkinamas; >2 labai geras	2,0	1,6	2,1
greitojo trumpalaikio mokumo rodiklis (GM), kartais = <i>(trump. turtas - atsargos) / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo riba 1 kartas; <1 – blogas; >1,5 – labai geras	1,89	1,57	1,97
bendrojo ir greitojo trumpalaikio mokumo rodiklių skirtumas = (BM - GM)	Optimali padėtis, kai skirtumas yra nedidelis	0,1	0,05	0,1
bendrasis skolos rodiklis, proc. = <i>visi įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Labai geras <30 proc., geras iki 50 proc., patenkinamas iki 70 proc., nepatenkinamas 70 proc. ir daugiau	41,4	38,3	27,2
ilgalaikių skolų rodiklis, proc. = <i>ilgalaikiai įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Kuo aukštesnis, tuo labiau finansuojama skolintomis lėšomis	21,8	9,5	7,2
UAB „Pakruojo vandentiekis“				
bendrojo trumpalaikio mokumo rodiklis (BM), kartais = <i>trump. turtas / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo ribos nuo 1,2 iki 2 kartų; <1,2 – nepatenkinamas; >2 labai geras	2,5	0,8	0,3
greitojo trumpalaikio mokumo rodiklis (GM), kartais = <i>(trump. turtas - atsargos) / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo riba 1 kartas; <1 – blogas; >1,5 – labai geras	0,8	0,4	0,28
bendrojo ir greitojo trumpalaikio mokumo rodiklių skirtumas = (BM - GM)	Optimali padėtis, kai skirtumas yra nedidelis	1,6	0,4	0,01
bendrasis skolos rodiklis, proc. = <i>visi įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Labai geras <30 proc., geras iki 50 proc., patenkinamas iki 70 proc., nepatenkinamas 70 proc. ir daugiau	5,3	6,7	8,6
ilgalaikių skolų rodiklis, proc. = <i>ilgalaikiai įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Kuo aukštesnis, tuo labiau finansuojama skolintomis lėšomis	3,8	4,0	4,4
UAB „Pakruojo komunalininkas“				
bendrojo trumpalaikio mokumo rodiklis (BM), kartais = <i>trump. turtas / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo ribos nuo 1,2 iki 2 kartų; <1,2 – nepatenkinamas; >2 labai geras	1,0	0,8	0,8
greitojo trumpalaikio mokumo rodiklis (GM), kartais = <i>(trump. turtas - atsargos) / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo riba 1 kartas; <1 – blogas; >1,5 – labai geras	0,9	0,7	0,77
bendrojo ir greitojo trumpalaikio mokumo rodiklių skirtumas = (BM - GM)	Optimali padėtis, kai skirtumas yra nedidelis	0,1	0,1	0,03

bendrasis skolos rodiklis, proc. = <i>visi įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Labai geras <30 proc., geras iki 50 proc., patenkinamas iki 70 proc., nepatenkinamas 70 proc. ir daugiau	29,7	33,4	24,0
ilgalaikių skolų rodiklis, proc. = <i>ilgalaikiai įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Kuo aukštesnis, tuo labiau finansuojama skolintomis lėšomis	8,2	6,2	0
UAB „Pakruojo šiluma“				
bendrojo trumpalaikio mokumo rodiklis (BM), kartais = <i>trump. turtas / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo ribos nuo 1,2 iki 2 kartų; <1,2 – nepatenkinamas; >2 labai geras	0,99	0,3	1,7
greitojo trumpalaikio mokumo rodiklis (GM), kartais = <i>(trump. turtas - atsargos) / trump. įsipareigojimai</i>	Saugumo riba 1 kartas; <1 – blogas; >1,5 – labai geras	0,75	0,27	1,5
bendrojo ir greitojo trumpalaikio mokumo rodiklių skirtumas = (BM - GM)	Optimali padėtis, kai skirtumas yra nedidelis	0,24	0,05	0,2
bendrasis skolos rodiklis, proc. = <i>visi įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Labai geras <30 proc., geras iki 50 proc., patenkinamas iki 70 proc., nepatenkinamas 70 proc. ir daugiau	49,9	49,3	50,7
ilgalaikių skolų rodiklis, proc. = <i>ilgalaikiai įsipareigojimai / visas turtas *100</i>	Kuo aukštesnis, tuo labiau finansuojama skolintomis lėšomis	38,1	15,9	43,8

Kaip matyti pagal lentelėje pateiktus duomenis:

- AB „Pakruojo autotransportas“ mokumo rodikliai rodo, kad bendrovė gali įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus, panaudojus turimą trumpalaikį turtą. Šių rodiklių mažas skirtumas rodo bendrovės sugebėjimą tvarkytis su atsargomis.
- UAB „Pakruojo vandentiekis“ bendrojo trumpalaikio ir greitojo trumpalaikio mokumo rodikliai 2019 m. ir 2020 m. nesiekia net vieneto ribos, tai parodo, kad bendrovė gali neįvykdyti trumpalaikių įsipareigojimų.
- UAB „Pakruojo komunalininkas“ bendrojo trumpalaikio ir greitojo trumpalaikio mokumo rodikliai 2019 m. ir 2020 m. nesiekia net vieneto ribos, tai parodo, kad bendrovė gali neįvykdyti trumpalaikių įsipareigojimų.
- UAB „Pakruojo šiluma“ bendrasis skolos rodiklis, lyginant su kitomis bendrovėmis, yra aukštas, tačiau dar nesiekia kritinės ribos. Vienam bendrovės turto eurui 2020 m. teko 44 centai ilgalaikių įsiskolinimų. Matyti tendencija, kad įmonės veikla vis labiau finansuojama skolintomis lėšomis.

1.3 Bendrovių apyvartumo rodikliai

Apyvartumo rodiklių grupės tikslas – parodyti įvairias įmonės veiklos puses ir jas įvertinti.

Labiausiai žinomi grupės rodikliai skirti nustatyti, kaip efektyviai įmonė surenka pinigus ar kaip naudingai (efektyviai) panaudoja turimas atsargas.

Norint suskaičiuoti svarbų įmonei dydį – pinigų ciklą, reikia žinoti atsargų apyvartumą, pirkėjų įsiskolinimo apyvartumą dienomis ir skolų tiekėjams apyvartumą dienomis. Visi kartu jie parodo laikotarpį, per kurį įmonė savo resursus paverčia pinigais ar, tiksliau pasakius, pinigų srautu. Tačiau ir atskirai paimti šie rodikliai labai svarbūs. *Atsargų apyvartumo rodiklis* parodo atsargų apyvartų skaičių (kartų) per metus. Greitesnis atsargų apyvartumas rodo efektyvesnį jų valdymą. Tačiau atsiranda grėsmė, kad įmonė gali pritrūkti jų ir tuo pačiu netekti būsimų pajamų. *Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas* parodo pirkėjų skolos dydžio apyvartą kartais, t. y. kiek kartų „apsiverčia“ pirkėjų skola lyginant su pardavimais per metus. Kuo rezultatas didesnis, tuo pirkėjų skolos greičiau sugrįžta pinigų pavidalu. Kuo mažesnius atidėjimus pirkėjams suteikiame, tuo veikla efektyvesnė. *Skolų tiekėjams apyvartumas* turi atvirkštinį efektą, kadangi pirkėjo vaidmenyje atsiduria pati įmonė. Visi šie rodikliai parodo, kaip efektyviai įmonė panaudoja savo lėšas, savo resursus.

Kitas svarbus rodiklis – *turto apyvartumas*, kuris parodo, kiek vienas turto euras sukuria pardavimų (dažniausiai skaičiuojamas metinis rodiklis). Kitas svarbus rodiklis – *apyvartinio kapitalo apyvartumas*, naudojamas įvertinti, kiek pajamų uždirba vienas į apyvartinį kapitalą investuotas piniginis vienetas. Kuo didesnis apyvartumas, tuo mažesnės investicijos į apyvartinį kapitalą, tuo efektyvesnis valdymas. Taip pat naudojamas apyvartinių lėšų kontrolei: per maža reikšmė arba mažėjimas gali rodyti apyvartinių lėšų trūkumą.

Bendrovių apyvartumo rodiklių kaita ir palyginimas su šių rodiklių ribomis pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

Apyvartumo rodiklių kaita 2018-2020 metais

Bendrovė / rodiklis	Rodiklio apibūdinimas	Metai		
		2018	2019	2020
AB „Pakruojo autotransportas“				
atsargų apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. savikaina / atsargos</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis, tačiau turi nekenkti pardavimų kokybei	13,1	22,8	6,6
pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, kartais = <i>pard. pajamos / pirkėjų įsiskolinimas</i>	Kuo rezultatas didesnis, tuo pirkėjų skolos greičiau sugrįžta pinigų pavidalu	1,53	2,34	1,00
pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas, dienomis = <i>pirkėjų įsiskolinimas / pard. pajamos *365</i>	Kuo mažesnis, tuo geresnis	239	156	366
skolų tiekėjams apyvartumas, kartais = <i>pard. savikaina / skolos tiekėjams</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis	3,9	7,7	25,6
skolų tiekėjams apyvartumas,	Kuo mažesnis, tuo geresnis	93	48	14

dienomis = <i>skolos tiekėjams / pard. savikaina</i> *365				
turto apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / turtas</i>	Geras virš 2, patenkinamas 1	0,4	0,4	0,2
apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / (trumpalaikis turtas - trumpalaikiai išipareigojimai)</i>	Parodo apyvartų skaičių per metus. Kuo didesnis apyvartumas, tuo mažesnės investicijos į apyvartinį kapitalą, tuo efektyvesnis valdymas. Mažėjimas gali rodyti apyvartinių lėšų trūkumą	2,3	2,5	1,1
UAB „Pakruojo vandentiekis“				
atsargų apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. savikaina / atsargos</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis, tačiau turi nekenkti pardavimų kokybei	1,5	4,2	107,8
pirkėjų išskolinimo apyvartumas, kartais = <i>pard. pajamos / pirkėjų išskolinimas</i>	Kuo rezultatas didesnis, tuo pirkėjų skolos greičiau sugrįžta pinigų pavidalu	9,00	10,33	13,12
pirkėjų išskolinimo apyvartumas, dienomis = <i>pirkėjų išskolinimas / pard. pajamos</i> *365	Kuo mažesnis, tuo geresnis	41	35	28
skolų tiekėjams apyvartumas, kartais = <i>pard. savikaina / skolos tiekėjams</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis	4,3	1,9	4,5
skolų tiekėjams apyvartumas, dienomis = <i>skolos tiekėjams / pard. savikaina</i> *365	Kuo mažesnis, tuo geresnis	85	195	81
turto apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / turtas</i>	Geras virš 2, patenkinamas 1	0,1	0,1	0,1
apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / (trumpalaikis turtas - trumpalaikiai išipareigojimai)</i>	Parodo apyvartų skaičių per metus. Kuo didesnis apyvartumas, tuo mažesnės investicijos į apyvartinį kapitalą, tuo efektyvesnis valdymas. Mažėjimas gali rodyti apyvartinių lėšų trūkumą	2,6	-10,2	-1,9
UAB „Pakruojo komunalininkas“				
atsargų apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. savikaina / atsargos</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis, tačiau turi nekenkti pardavimų kokybei	31,5	30,1	74,8
pirkėjų išskolinimo apyvartumas, kartais = <i>pard. pajamos / pirkėjų išskolinimas</i>	Kuo rezultatas didesnis, tuo pirkėjų skolos greičiau sugrįžta pinigų pavidalu	4,76	8,84	7,42
pirkėjų išskolinimo apyvartumas, dienomis = <i>pirkėjų išskolinimas / pard. pajamos</i> *365	Kuo mažesnis, tuo geresnis	77	41	49
skolų tiekėjams apyvartumas, kartais = <i>pard. savikaina / skolos tiekėjams</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis	7,3	9,8	10,6
skolų tiekėjams apyvartumas, dienomis = <i>skolos tiekėjams / pard. savikaina</i> *365	Kuo mažesnis, tuo geresnis	50	37	34
turto apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / turtas</i>	Geras virš 2, patenkinamas 1	0,7	0,9	0,8
apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard.</i>	Parodo apyvartų skaičių per metus. Kuo didesnis	-152,8	-13,9	-16,5

<i>pajamos / (trumpalaikis turtas - trumpalaikiai išipareigojimai)</i>	apyvartumas, tuo mažesnis investicijos į apyvartinį kapitalą, tuo efektyvesnis valdymas. Mažėjimas gali rodyti apyvartinių lėšų trūkumą			
UAB „Pakruojo šiluma“				
atsargų apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. savikaina / atsargos</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis, tačiau turi nekenkti pardavimų kokybei	9,1	16,6	18,7
pirkėjų išskolinimo apyvartumas, kartais = <i>pard. pajamos / pirkėjų išskolinimas</i>	Kuo rezultatas didesnis, tuo pirkėjų skolos greičiau sugrįžta pinigų pavidalu	3,70	3,81	3,43
pirkėjų išskolinimo apyvartumas, dienomis = <i>pirkėjų išskolinimas / pard. pajamos *365</i>	Kuo mažesnis, tuo geresnis	99	96	106
skolų tiekėjams apyvartumas, kartais = <i>pard. savikaina / skolos tiekėjams</i>	Kuo didesnis, tuo geresnis	9,9	18,8	13,0
skolų tiekėjams apyvartumas, dienomis = <i>skolos tiekėjams / pard. savikaina *365</i>	Kuo mažesnis, tuo geresnis	37	19	28
turto apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / turtas</i>	Geras virš 2, patenkinamas 1	0,3	0,3	0,3
apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientas, kartais = <i>pard. pajamos / (trumpalaikis turtas - trumpalaikiai išipareigojimai)</i>	Parodo apyvartų skaičių per metus. Kuo didesnis apyvartumas, tuo mažesnis investicijos į apyvartinį kapitalą, tuo efektyvesnis valdymas. Mažėjimas gali rodyti apyvartinių lėšų trūkumą	-208,7	-1,3	6,0

Kaip matyti pagal lentelėje pateiktus duomenis:

- AB „Pakruojo autotransportas“ 2020 m. atsargų apyvartumo koeficientas palyginus su ankstesniais metais sumažėjo. Atsargų apyvartumas rodo, kaip greit keičiasi įmonės atsargos lyginant su pardavimų savikaina. Kuo trumpiau atsargos „užsiguli“, tuo efektyviau jos valdomos ir panaudojamos. 2020 m. pirkėjų išskolinimo apyvartumo rodiklis prastesnis už ankstesnius metus. Tam įtakos galėjo turėti sumažėjusios pardavimų pajamos. Skolų tiekėjų apyvartumo rodiklis 2020 m. geresnis, negu ankstesniais metais. Turto apyvartumo koeficientas yra blogas. Bendrovė neefektyviai išnaudoja savo turtą. Žemas ir apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientas.
- UAB „Pakruojo vandentiekis“ 2020 m. atsargų apyvartumo koeficientas palyginus su ankstesniais metais padidėjo (nuo 4,2 iki 107,8). Atsargų apyvartumas rodo, kaip greit keičiasi įmonės atsargos lyginant su pardavimų savikaina. Kuo trumpiau atsargos „užsiguli“, tuo efektyviau jos valdomos ir panaudojamos. 2020 m. atsargų apyvartumo koeficientas sumažėjo dėl sumažėjusios atsargų sumos. Tai gali reikšti, kad ateityje įmonė gali jų pritrūkti. Pirkėjų išskolinimo apyvartumo ir skolų tiekėjų

apyvartumo rodikliai kasmet nežymiai gerėja. Turto apyvartumo ir apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientai yra blogi. Bendrovė neefektyviai išnaudoja savo turtą ir kapitalą, jaučiamas apyvartinių lėšų trūkumas.

- UAB „Pakruojo komunalininkas“ 2020 m. atsargų apyvartumo koeficientas palyginus su ankstesniais metais padidėjo daugiau kaip du kartus. Atsargų apyvartumas rodo, kaip greit keičiasi įmonės atsargos lyginant su pardavimų savikaina. Kuo trumpiau atsargos „užsiguli“, tuo efektyviau jos valdomos ir panaudojamos. Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo rodiklis 2020 m. palyginus su 2019 m. nežymiai sumažėjo, t. y. pirkėjų skolos ilgiau nesugrįžta pinigų pavidalu. Skolų tiekėjų apyvartumo rodiklis kasmet nežymiai gerėja. Turto apyvartumo ir apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientai yra blogi. Bendrovė neefektyviai išnaudoja savo turtą ir kapitalą, jaučiamas apyvartinių lėšų trūkumas.
- UAB „Pakruojo šiluma“ atsargų apyvartumo koeficientas kasmet nežymiai didėjo. Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo ir skolų tiekėjams apyvartumo rodikliai kasmet nežymiai blogėjo. Turto apyvartumo ir apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientai yra blogi, Bendrovė neefektyviai išnaudoja savo turtą ir kapitalą, jaučiamas apyvartinių lėšų trūkumas.

1.4 Bendrovių veiklos efektyvumo rodikliai

Efektyvumo finansiniai rodikliai parodo, kaip efektyviai įmonė valdo savo turtą ir įsipareigojimus. Efektyvumo rodiklių grupei priskiriami išlaidų lygio rodikliai, kurie parodo įmonės sugebėjimą taupiai naudoti turimus išteklius.

Nagrinėjami du išlaidų lygio rodikliai. *Parduotų prekių savikaina 1 pardavimo eurui*, iš šio rodiklio galima spręsti apie įmonės ūkiškumą arba veiklos efektyvumą, vadovų sugebėjimą kontroliuoti išlaidas. Rodiklio kitimo ribos yra nuo 50 iki 90 proc., jei daugiau kaip 90 proc., tai įmonė turi sunkumų apmokėdama išlaidas, jei mažiau kaip 50 proc. – įmonė ūkininkauja efektyviai ir pelningai¹⁰. Kitas veiklos efektyvumo rodiklis yra *bendrųjų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose*, parodantis, kokia bendrųjų ir administracinių sąnaudų dalis panaudojama pardavimų procese, kiek sąnaudų tenka 1 pardavimo eurui ir apibūdina įmonės veiklos paslaugų, administravimo išlaidų lygį. Bendrosios ir administracinės sąnaudos neturėtų sudaryti daugiau kaip 15–18 procentų paslaugų vertės. Kuo šis rodiklis mažesnis, tuo įmonėje geriau parengta išlaidų mažinimo politika.

Bendrovių veiklos efektyvumo rodiklių kaita ir palyginimas pateikti 7 lentelėje.

7 lentelė

¹⁰ Prof. Jonas Mackevičius. Audito teorija ir praktika, 1999;

Veiklos efektyvumo rodiklių kaita 2018-2020 metais

Bendrovė / rodiklis	Rodiklio apibūdinimas	Metai		
		2018	2019	2020
AB „Pakruojo autotransportas“				
parduotų prekių savikaina 1 pardavimo eurui = $\frac{\text{pard. savikaina}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	kitimo ribos yra nuo 50 iki 90 proc., jei >90 proc., tai turi sunkumų apmokėdama išlaidas, jei <50 proc. tai ūkininkauja efektyviai ir pelningai	54,7	72,7	44,2
bendrujų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose, proc. = $\frac{\text{bendr. admin. sąnaudos}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, kai ne daugiau 15-18 proc.	50,9	15,5	51,2
UAB „Pakruojo vandentiekis“				
parduotų prekių savikaina 1 pardavimo eurui = $\frac{\text{pard. savikaina}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	kitimo ribos yra nuo 50 iki 90 proc., jei >90 proc., tai turi sunkumų apmokėdama išlaidas, jei <50 proc. tai ūkininkauja efektyviai ir pelningai	63,7	69,5	70,1
bendrujų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose, proc. = $\frac{\text{bendr. admin. sąnaudos}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, kai ne daugiau 15-18 proc.	23,4	22,9	22,0
UAB „Pakruojo komunalininkas“				
parduotų prekių savikaina 1 pardavimo eurui = $\frac{\text{pard. savikaina}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	kitimo ribos yra nuo 50 iki 90 proc., jei >90 proc., tai turi sunkumų apmokėdama išlaidas, jei <50 proc. tai ūkininkauja efektyviai ir pelningai	75,5	77,5	74,3
bendrujų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose, proc. = $\frac{\text{bendr. admin. sąnaudos}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, kai ne daugiau 15-18 proc.	32,2	30,5	30,8
UAB „Pakruojo šiluma“				
parduotų prekių savikaina 1 pardavimo eurui = $\frac{\text{pard. savikaina}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	kitimo ribos yra nuo 50 iki 90 proc., jei >90 proc., tai turi sunkumų apmokėdama išlaidas, jei <50 proc. tai ūkininkauja efektyviai ir pelningai	87,6	88,2	89,4
bendrujų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose, proc. = $\frac{\text{bendr. admin. sąnaudos}}{\text{pard. pajamos}} * 100$	Geras, kai ne daugiau 15-18 proc.	11,7	12,0	14,0

Kaip matyti pagal lentelėje pateiktus duomenis:

- AB „Pakruojo autotransportas“ 2020 m. pardavimo savikainos lygis buvo patenkinamas, tačiau bendrujų ir administracinių išlaidų dalis pardavimo pajamose yra didelė.

- UAB „Pakruojo vandentiekis“ pardavimo savikainos lygis audituojamu laikotarpiu patenkinamas. Bendrųjų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose didoka 22–23 proc.
- UAB „Pakruojo komunalininkas“ pardavimo savikainos lygis audituojamu laikotarpiu patenkinamas. Bendrųjų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose didelė 31–32 proc.
- UAB „Pakruojo šiluma“ audituojamu laikotarpiu parduotų prekių savikainos lygis buvo artimas 90 proc. (2019 ir 2020 metus bendrovė baigė nuostolingai). Bendrųjų ir administracinių sąnaudų dalis pardavimo pajamose nėra didelė 11,7–14 proc.

1.5 Bendrovių finansinio stabilumo tyrimas

Nė viena įmonė nėra garantuota, kad jos veikla visą laiką bus tęstina, kad jos paslaugos nuolat turės paklausą, kad dėl paklausos svyravimų nereikės keisti veiklos apimčių, turėti papildomų išlaidų ir pan. Ekonomistų nuomone, veiklos tęstinumo vertinimui pažangiausi yra E. Altman bankroto tikimybės analizės metodai, įvardyti „Z“ modeliu.

Prognozuojant bankrotą pagal E. Altman modelį, pirmiausia reikia palyginti tris santykinis įmonių veiklos rodiklius: *bendrojo trumpalaikio mokumo*, *bendrą skolą ir grynąjį pardavimų pelningumą*. Šie rodikliai geriausiai parodo įmonės bankroto tikimybę (žr. 8 lentelę):

8 lentelė

Rodiklių palyginimas bendrovėse 2018-2020 metais

Bendrovė / rodikliai* / metai	Bendrojo trumpalaikio mokumo rodiklis			Bendras skolų rodiklis			Grynasis pardavimų pelningumo rodiklis		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
AB „Pakruojo autotransportas“	2,0	1,6	2,1	41,4	38,3	27,2	-0,03	0,12	0,20
UAB „Pakruojo vandentiekis“	2,5	0,8	0,3	5,3	6,7	8,6	0,08	0,03	0,04
UAB „Pakruojo komunalininkas“	1,0	0,8	0,8	29,7	33,4	24,0	-3,74	-4,75	1,18
UAB „Pakruojo šiluma“	0,99	0,3	1,7	49,9	49,3	50,7	0,12	-1,07	-2,55

*Rodiklių reikšmės iš 4 ir 5 lentelių

Pagal 8 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad bendrovėse „Pakruojo vandentiekis“ 2019 m. ir 2020 m., „Pakruojo komunalininkas“ audituojamu laikotarpiu, „Pakruojo šiluma“ 2018 m. ir 2019 m. bendrojo trumpalaikio mokumo rodikliai yra nepatenkinami (saugumo ribos 1,2–2).

UAB „Pakruojo šiluma“ bendrasis skolos rodiklis, lyginant su kitomis bendrovėmis, yra didesnis, tačiau dar nesiekia kritinės ribos (patenkinamas nuo 50 iki 70 proc., nepatenkinamas 70 proc. ir daugiau).

Visų bendrovių žemas grynasis pardavimų pelningumas. Tokia rodiklių reikšmė ne vienus, o trejus metus, leidžia daryti prielaidą apie bendrovių blogą būklę (pelningumas geras, jei grynojo pelningumo rodiklio reikšmė svyruoja tarp 10 ir 25 proc.).

Tokias išvadas reikėtų priimti su tam tikromis išlygomis, todėl būtina kasmet pačioms bendrovėms paskaičiuoti ir sekti rodiklių rezultatus.

E. Altman pirmasis numatė skirtingas bankroto tikimybės formules įvairių tipų įmonėms. Viena iš jų yra paslaugų teikimo įmonėms – tai keturių rodiklių modelis:

$$Z = 6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 1,05X_4$$

Pagal šį modelį, priklausomai nuo apskaičiuoto Z koeficiento dydžio, daroma prielaida dėl įmonės bankroto tikimybės: kai Z rodiklio reikšmė virš 2,60 – įmonė laikoma sėkmingai veikiančia; Z rodiklio reikšmė nuo 1,10 iki 2,59 rodo galimą bankrotą ateityje, Z rodiklio reikšmė, mažesnė už 1,1 rodo tikimybę, kad bendrovė bankrutuos^{11 12} (9 lentelė).

9 lentelė

Bendrovių bankroto tikimybės rodikliai

Bendrovė / rodiklis	Metai			Pagal E. Alman modelį nustatytos Z reikšmės; išvada
	2018	2019	2020	
AB „Pakruojo autotransportas“				Kai Z>2,60, bankroto tikimybė maža
X ₁ = Apyvartinis kapitalas / Turtas	0,19	0,18	0,21	
X ₂ = Nepaskirstytas pelnas / Turtas	-0,15	-0,10	-0,06	
X ₃ = Pelnas prieš apmokestinimą / Turtas	0,01	0,05	0,06	
X ₄ = Nuosavas kapitalas / Įsipareigojimai	1,15	1,35	2,30	
Bendrovės bankroto tikimybės rodiklis Z = 6,56X₁+3,26X₂+6,72X₃+1,05X₄	2,07	2,61	4,00	
UAB „Pakruojo vandentiekis“				Kai Z>2,60, bankroto tikimybė maža
X ₁ = Apyvartinis kapitalas / Turtas	0,02	-0,01	-0,03	
X ₂ = Nepaskirstytas pelnas / Turtas	0,01	0,01	0,01	
X ₃ = Pelnas prieš apmokestinimą / Turtas	0,00	0,00	0,00	
X ₄ = Nuosavas kapitalas / Įsipareigojimai	4,89	3,76	2,89	
Bendrovės bankroto tikimybės rodiklis Z = 6,56X₁+3,26X₂+6,72X₃+1,05X₄	5,33	3,95	2,89	
UAB „Pakruojo komunalininkas“				Kai Z<1,1, bendrovės bankroto tikimybė labai didelė
X ₁ = Apyvartinis kapitalas / Turtas	0,00	-0,06	-0,05	
X ₂ = Nepaskirstytas pelnas / Turtas	-0,43	-0,54	-0,45	
X ₃ = Pelnas prieš apmokestinimą / Turtas	-0,02	-0,05	0,01	

¹¹ Prof. dr. Rasa Kanapickienė. Įmonių veiklos vertinimo rodikliai ir jų analizė, 2017;

¹² Prof. Jonas Mackevičius. Audito teorija ir praktika, 1999;

$X_4 =$ Nuosavas kapitalas / Įsipareigojimai	1,50	1,45	1,79	
Bendrovės bankroto tikimybės rodiklis $Z =$ $6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 1,05X_4$	-0,01	-0,97	0,17	
UAB „Pakruojis šiluma“				Kai $Z < 1,1$, bendrovės bankroto tikimybė labai didelė
$X_1 =$ Apyvartinis kapitalas / Turtas	0,00	-0,23	0,05	
$X_2 =$ Nepaskirstytas pelnas / Turtas	-0,02	-0,02	-0,03	
$X_3 =$ Pelnas prieš apmokestinimą / Turtas	0,00	0,00	-0,01	
$X_4 =$ Nuosavas kapitalas / Įsipareigojimai	0,48	0,51	0,50	
Bendrovės bankroto tikimybės rodiklis $Z =$ $6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 1,05X_4$	0,45	-1,04	0,71	

Apskaičiavus apyvartinio kapitalo rodiklius, matyti, kad bendrovėse „Pakruojis vandentiekis“ ir „Pakruojis komunalininkas“ 2019 ir 2020 m. apyvartinio kapitalo dydis buvo neigiamas. *Apyvartinis kapitalas* yra skirtumas, gaunamas iš trumpalaikio turto atėmus trumpalaikius įsipareigojimus. Šis skirtumas dar vadinamas likvidžiu kapitalu. Neigiamas dydis traktuojamas kaip padidėjusios įmonės mokumo – likvidumo rizikos faktorius, rizika neatsiskaityti su kreditoriais.

Atsižvelgiant į atliktus apskaičiavimus, pateiktus 9 lentelėje, galima teigti, kad UAB „Pakruojis komunalininkas“ ir UAB „Pakruojis šiluma“ bankroto tikimybė yra didelė. Tačiau nepelninga veikla dar nereiškia, kad bendrovės bankrutuos, tai gali būti perspėjimas apie mokumo problemų atsiradimą artimoje ateityje.

Visos bendrovės teikia gyventojams būtinas paslaugas, už kurias gyventojai privalo mokėti jiems nustatytą kainą, todėl bendrovės šiuo požiūriu yra apsaugotos. Tačiau bendrovių veiklos vertinimo santykinų rodiklių analizė parodė, kad finansiniai rodikliai nerodo visiškai stabilios bendrovių finansinės padėties. O bendrovėse „Pakruojis komunalininkas“ ir „Pakruojis šiluma“ rodikliai turėtų būti ypač analizuojami ir stebimi.

REKOMENDACIJOS ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Priemonės, kurių bus imtasi rekomendacijai įgyvendinti, komentarai	Terminas priemonei įvykdyti, vykdytojas (-ai)
1	2	3	4
PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJAI			
1.	Siekiant užtikrinti efektyvų ir rezultatyvų savivaldybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimą valdomose bendrovėse, atsižvelgti į finansinių rodiklių vertinimą.		

Plano sudarymo paaiškinimas:

1–2 lentelės stulpelius užpildė Kontrolės ir audito tarnyba;

3–4 lentelės stulpelius užpildė Administracija ir pateikė Kontrolės ir audito tarnybai.

Savivaldybės kontrolierė

Irena Urmonienė

Savivaldybės kontrolieriaus pavaduotoja

Daiva Čepulionienė

PRIEDAI

1 priedas

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

AB — Akcinė bendrovė

UAB — Uždaroji akcinė bendrovė;

Savivaldybė — Pakruojo rajono savivaldybė;

Administracija — Pakruojo rajono savivaldybės administracija;

Savivaldybės valdomos bendrovės, savivaldybės bendrovės, bendrovės — AB „Pakruojo autotransportas“, UAB „Pakruojo vandentiekis“, UAB „Pakruojo komunalininkas“, UAB „Pakruojo šiluma“.

AUDITO APIMTIS IR METODAI**Audito apimtis**

Audito tikslas – įvertinti Pakruojo rajono savivaldybės valdomų bendrovių veiklos efektyvumą. Analizavome bendrovių finansinius santykinus rodiklius:

- pelningumo;
- mokumo;
- apyvartumo;
- veiklos efektyvumo;
- bankroto tikimybės.

Pagrindinis audito klausimas, ar yra rizika dėl bendrovių veiklos nestabilumo.

Audituojami subjektai:

- ✓ AB „Pakruojo autotransportas“;
- ✓ UAB „Pakruojo vandentiekis“;
- ✓ UAB „Pakruojo komunalininkas“;
- ✓ UAB „Pakruojo šiluma“.

Audituojamas laikotarpis 2018–2020 metai.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹³, Tarptautinių audito standartų¹⁴ reikalavimus.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

Ataskaitos skyriaus eil. Nr.	Ataskaitos skyriaus pavadinimas	Metodai, kurie buvo taikyti siekiant surinkti įrodymus ir pagrįsti jais skyriuje teikiamus faktus, pastebėjimus ir kt.	Metodų taikymo tikslas
1.	Ar yra rizika dėl bendrovių veiklos nestabilumo	<p><u>Dokumentų peržiūra:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Prof. J. Mackevičius „Audito teorija ir praktika“; - J. Mackevičius ir O. Molienė, D. Poškaitė „Bendrojo pardavimo pelningumo kompleksinės analizės metodika“; - Prof. R. Kanapickienė „Įmonių veiklos vertinimo rodikliai ir jų analizė“; - Įmonių finansinė analizė. <p>Rodiklių skaičiavimo metodika;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bendrovių finansinių ataskaitų rinkinius; <p><u>Skaičiavimas ir palyginamoji analizė:</u></p> <p>skaičiavome ir palyginome 2018-2020 metų bendrovių pelningumo, mokumo, apyvartumo, veiklos efektyvumo rodiklius ir jų kaitą bei bendrovių bankroto tikimybės rodiklius.</p>	Siekiant įvertinti, ar yra rizika dėl bendrovių veiklos nestabilumo, apskaičiuoti ir įvertinti bendrovių pelningumo, mokumo, apyvartumo, veiklos efektyvumo santykinus rodiklius ir nustatyti bendrovių bankroto tikimybę.

¹³ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“ (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 redakcija su vėlesniais pakeitimais);

¹⁴ Tarptautinės buhalterijų federacijos Tarptautinių audito ir užtikrinimo standartų valdybos išleisti Tarptautiniai audito standartai (Lietuvos audito rūmų išversti į lietuvių kalbą, <http://www.lar.lt/new/page.php?514>);